

Юрій ТАРНАВСЬКИЙ

ЧОТИРИ СНИ

Фрагменти з роману "Три блондинки і смерть"

Тортура ч. 1 (Око)

Гвбргдтсе завжди дуже уважав на свої очі. Він завжди дуже боявся, щоб йому щось із ними не сталося. Це, мабуть, частинно пояснює його наступний сон. Він у якимсь магазині. Магазин величезний. Його стін не видно. Гвбргдтсе спускається сходами вниз. Вони, очевидно, десь посередині магазину. Довкруги видно прилавки з касами. Біля них купиться багато людей. На сходах теж багато людей. У магазині, мабуть, багато поверхів. Гвбргдтсе, мабуть, на однім із середніх. Йому не видно ні верхнього, ні нижнього поверхів. Сходова клітка простора. Вона яких шість чи сім метрів завширшки. Гвбргдтсе тримається поруччя сходів лівою рукою. Він саме зробив крок з поверху, на яким був, на сходину вниз. Нараз він бачить щось дуже дивне. У просторі посеред сходів між поверхом, на яким він був, і наступним завішений чоловік. По самій середині простору між сходами згори донизу протягнена нитка. Вона, мабуть, причеплена до стелі вгорі. Вона туго натягнена. Чоловік завішений на цій нитці. Він майже голий. Тільки якась ганчірка обмотана довкруги його клубів. Чоловікові десь під п'ятдесят. Він лисуватий. Сиве волосся. Досить високий. Дуже худий. Кості чітко видніють під його шкірою. Це стосується особливо його ребер. Чоловік виглядає як людина, що саме пірнула головою в воду. Єдина різниця — це те, що голова його направлена вгору. Тому здається, що він пірнув у простір над землею. Здається, що він ген у небі. Чоловікова голова закинена взад. Руки витягнені вздовж тулуба. Ноги стулені докупи. Пальці ніг направлені вниз. Нитка входить чоловікові в ліве око. Чоловік, отже, завішений на своїм лівім оці. Виглядає, що він дивиться в простір над собою. Нитка виглядає як його зір. Тому здається, що чоловік завішений на своїм зорі. Гвбргдтсе терпне з переляку, бачачи того чоловіка. Він уявляє собі, що це значить — бути завішеним за око. В цім випадку він думає радше про себе, аніж про чоловіка. Чомусь думає, що чоловік не відчуває нічого. Причиною цього є чоловіків вираз. Чоловік не проявляє ніяких емоцій. Виглядає байдужим до того, що з ним діється. Гвбргдтсе продовжує спускатися сходами вниз. Він не зводить очей з чоловіка. Вся його увага зосереджена на нім. З кожним кроком він до нього все ближче й ближче. Внаслідок того він бачить чоловіка все краще й краще. Він помічає, що чоловікові руки стиснені в п'яс-

туки. Як у людей, що переживають щось травматичне. Гвбргдтсе тоді помічає, що чоловікові уста щільно затиснені. Вони аж білі від стиску. Ясно, що чоловік докладаеть всіх зусиль, щоб їх не розтулити. Певно, щоб не крикнути з болю. Чоловікове чоло покрите потом. Немає сумніву, що чоловік переживає страшний біль. Гвбргдтсе дивиться знову на нитку. Вона тремтить. Видається, що вона посувається вгору. Вона синього кольору. Чоловікові очі теж синього кольору. Видається, що нитка висотується з чоловікового ока. Здається, що зиниця чоловікового ока вишита синьою ниткою. Здається, що нитка висотується з зиниці. Гвбргдтсе пояснює собі, що нитка — це колір чоловікового ока. Колір висипається кудись вгору. Гвбргдтсе не може собі уявити, куди. Він не може собі уявити також причини цього всього. Він, однак, не здивований. Так, ніби знав, що подібне діється в світі весь час. Так, ніби це було цілком нормальним. Тепер Гвбргдтсе майже на тім самім рівні, що чоловік. Йому добре видно чоловікові очі. Вони широко розплющені. В них цілковита порожнеча. Гвбргдтсе йде мороз під шкірою.

Тортура ч. 2 (Ноги)

Цей сон, мабуть, теж має щось спільного з тим, що Гвбргдтсе боїться за свої очі. Гвбргдтсе перебуває в якомсь саду. Виглядає, що це садиба якоїсь дуже заможної людини. Це може бути й садиба якогось першокласного курортного готелю. Сад прекрасно доглянутий. Трава акуратно підстрижена. Гвбргдтсе йде доріжкою. Вона посипана піском. Праворуч доріжки живопліт. Між доріжкою й живоплотом смуга трави. Нараз Гвбргдтсе бачить чоловіка, що лежить на траві між доріжкою й живоплотом кілька кроків перед ним. Долішню частину чоловікового тіла закриває живопліт. Видно тільки горішню частину тіла від пояса вгору. Чоловік лежить на лівім боці. Правою рукою старається піднести своє тіло з землі. Ліва рука під ним. Чоловікове тіло, однак, лише трохи підняте над землею. Лише голова й праве плече не доторкаються землі. На чоловікові біла сорочка. Вона без коміра. Вона розіпнута під шиєю. Чоловікові десь під п'ятдесят. Він досить темної цери. Його волосся теж темне. Він лисуватий. На чоловіковім обличчі вираз невимовного болю. Його рот розтулений. Він викривлений. Риси чоловікового обличчя теж викривлені. Наче пальці людини, що старається вхопитися за щось у розпуці. Чоловікове чоло зморщене. Очі вирячені. Шкіра на обличчі блищить. Вона покрита потом. Це, очевидно, спричинене болем. Чоловік схожий на індуса. Таке враження спричинене тим, що його сорочка не має коміра, а цера й волосся темні. Та чоловік, майже напевно, не індус. Він, напевно, європейець. Це тому, що його очі ясно-голубі. Вони неймовірно вирячені. Довкруги кожної зиниці багато білого. Повік майже не видно. Очі дослівно ось-ось вистрілять чоловікові з голови, як корок із пляшки. Гвбргдтсе миттю зупиняється, побачивши чоловіка. Він припускає, що хтось мучить чоловіка за живоплотом. Йому цього не видно, бо живопліт дуже густий. Але він майже певен, що це саме так. Гвбргдтсе анітрохи не здивований побаченням. Так, ніби знає, що подібні речі постійно відбуваються в цьому саду. Він не дивується й тим, що чоловік не кричить. Бо все одно ніхто не прийде йому на поміч. Той, хто мучить чоловіка, має право це робити. Втім, Гвбргдтсе дуже співчуває чоловікові. Він хотів би йому якось

допомогти. В цю мить чоловікові, видно, роблять щось ще болочіше, ніж досі. Він підводиться вище на правій руці. Вираз болю на його обличчі стає сильнішим. Рот беззвучно ворухиться. Очі вилазять з-під лоба. Нарешті лунає голосний звук. Сухий. Як постріл. Наче зламалося щось тверде. Чоловікове ліве око вилітає йому з-під лоба. Наче корок, що вистрілює з пляшки. Воно летить крізь повітря. Воно падає на траву перед чоловіком. Гвбргдтсе здригається. Йому робиться недобре. Він здає собі справу, що саме зламано одну з чоловікових ніг. Торттури над чоловіком, проте, не припиняються. Чоловік кривиться ще дужче. Він старається підвестися ще вище з землі. Тоді лунає ще один звук, подібний до попереднього. Майже рівночасно праве око чоловіка вилітає йому з-під лоба. Достоту так само, як ліве. І видає такий самий звук. Гвбргдтсе здає собі справу, що саме зламано другу чоловікову ногу. Він розуміє тепер, що хтось крутив йому обидві ноги. Дивиться на очі. Вони лежать зіницями вгору. Жахлива картина. Мороз іде Гвбргдтсе під шкірою. Найбільше його лякає факт, що очі голубі. Так, ніби це їх робить очима ще більше. Очі в драглистій рідині. Схоже, трохи скловидого тіла витекло з них. Наче якісь дивні моллюски, викинені морем на берег. Вони виглядають мертвими. Немає сумніву, що вже ніколи вони не виконуватимуть своєї нормальної функції. Гвбргдтсе переводить свої очі на чоловіка. Той тепер у дещо іншій позі. Він висунений дещо більше з-під живоплоту. Підводиться на лівій руці. Його груди вже не торкаються землі. Він уже не кривиться від болю. Його вже, очевидно, не мучать. Усе його обличчя закривавлене. Це, безперечно, тому, що він втратив свої очі. З чоловікових очних ям тече кров. Чоловік тре їх своєю правою рукою. Здається, він хоче протерти очі від крові. Здається, він думає, ніби ще має очі.

Пес у дзеркалі

Навіть під час сну Гвбргдтсе свідомий того, що сон цей дуже дивний. Гвбргдтсе перебуває в якійсь споруді. Вона видається клунею. Себто з того, що Гвбргдтсе бачить, споруда видається клунею. Гвбргдтсе бачить перед собою лише стіну. З нетесаних дощок. Споруда, очевидно, дуже велика. Стіні не видно кінця ліворуч, праворуч, і над головою. Крім того, Гвбргдтсе має відчуття, ніби над ним і за ним — безмежний простір. Втім, Гвбргдтсе знає, що він у собачій буді. Просто перед ним під стіною лежить пес. Це його буда. Під стіною купа соломи. Пес лежить на ній. Він лежить правим боком рівнобіжно до стіни. Голова його частинно повернена до Гвбргдтсе. Пес дуже великий. Він принаймні такого розміру, як пес-бернардин. Виглядає, проте, як коккер-спаніель. Прикмета, що відрізняє його від кокера-спаніеля, — це його шкіра. Вона покрита золотистою шерстю. Шкіра вся обвисла. Вона ще більше обвисла, ніж шкіра на бассет-гавнді. Вона звисає всюди. Вона виглядає, як одяг дорослої людини на дитині. Голова пса лежить на соломі. Шкіра його шік розпростерта на соломі, як і його довгі вуха. Величезні складки шкіри зібralися на боці пса, оберненім до Гвбргдтсе. Вони виглядають, як зім'яте покривало. Навіть шкіра на лапах пса обвисає. Як завеликі шкарпетки. Пес виглядає сумним. Має очі, як у бассет-гавнда. Дивиться просто перед себе. Гвбргдтсе знає, що пес виглядає так тому, що дуже старий. Він скоро помре. Гвбргдтсе співчуває псові. Нараз пес підносить голову. Робить це дуже поволі:

Немає сумніву, що це коштує йому великих зусиль. Пес повертає голову до стіни. Він, видно, дивиться перед себе. Гвбргдтсе помічає тоді, що під стіною стоїть дзеркало. Воно оперте об стіну. Властиво, це тільки уламок дзеркала. Він має форму трикутника. Хтось мусив його розбити. Залишився, очевидно, лише цей шматок. Дзеркало мусило бути дуже великим. Бо й сам уламок досить великий. Кожен з його боків — принаймні метр довжиною. Дзеркало стоїть гострим кутом до гори. За дзеркало напхано соломи. Вона стирчить з обох боків. Досить незугарно. Схоже напхано її у великому поспіху. І, здається, напихали її туди навмисне. Мабуть, для того, щоб дзеркало знов не розбилось. Коли пес повертає голову праворуч, його зображення з'являється в дзеркалі. Пес дивиться в дзеркало. Нараз зір Гвбргдтсе й пса зустрічаються в дзеркалі. Гвбргдтсе і пес дивляться один на одного. Вони не соромляться. Себто вони не поспішають відвернути очі вбік. Тепер Гвбргдтсе розуміє пса ще краще. Він співчуває йому ще більше. Він хотів би йому якось допомогти. Він хотів би врятувати йому життя. Він свідомий, проте, що це неможливо. Пес мусить умерти. Він надто старий, щоб вижити. Гвбргдтсе помічає, які неймовірно сумні у пса очі. Він ніколи не бачив нічого подібного в житті. Тоді нараз пес відвертає голову від стіни. Дивиться собі на ліву лапу. Гвбргдтсе помічає, що на ній сидить муха. Пес опускає голову. Висуває язика. Наміряється ним лизнути. Схоже, він хоче злизати муху. Схоже, він робитиме це вкрай обережно. Робитиме це, очевидно, з любови до мухи. Видно, хоче висловити таким чином свою любов до неї. Пес лиже язиком тільки раз. Тоді замикає рота. Мухи на лапі вже немає. Вона, мабуть, прилипла до псового язика. Пес не зробив це навмисне. Це сталося просто тому, що його язик мокрий, а муха маленька. Гвбргдтсе припускає, що псові жалко, що він з'їв муху. Бо ж він відчував любов до неї. В цю мить він розтуляє рота. Жує ним. Робить це дуже дивно. Жує лише одним боком рота. Схоже, жує щось дуже мале. Таке мале, що мусить жувати незвичним способом, аби розчавити ту дрібноту зубами. Гвбргдтсе усвідомлює, що пес жує муху. Він, очевидно, хоче її з'їсти. Він, очевидно, не проти того, щоб її з'їсти. Навпаки, виглядає, що він радий це зробити. Він, мабуть, голодний. Це, мабуть, тому, що він такий старий і не може вполювати собі нічого іншого. І все ж Гвбргдтсе миттю перестає співчувати псові. Він каже собі, що пес цей — усе-таки тільки пес.

Пес у космосі

Гвбргдтсе мав цей сон наступної ночі після попереднього. Ніби він у потязі. Сидить у купе. Сам. Вікно в купе спущене. Надворі ніч. В купе темно. Потяг у русі. Він іде скоро. Здається, його тягне паровоз. Повз вікно весь час пролітають іскри. Наче снопи палаючої соломи. Вагон, у яким іде Гвбргдтсе, має бути десь близько від паровоза. Гвбргдтсе чує, як паровоз сопе. Здається, що звуки породжуються зразу за вікном. Як у дитячих споминах, що їх Гвбргдтсе має зі своїх подорожей потягом уночі. Гвбргдтсе чується дуже щасливим. Він не може надивитися на те, як іскри пролітають повз вікно. Він чує вітер, що віє знадвору. Він свіжий. Він пахне прекрасно. Іскри пригадують Гвбргдтсе зорі. Зорі ж чомусь пригадують Гвбргдтсе сузір'я Пса. Тоді раптом Гвбргдтсе чує гавкіт якогось пса. Гавкіт долинає знадвору. Гвбргдтсе пояснює собі, що то потяг, певно, якраз проминув пса біля рейок. Гвбргдтсе

припускає, що той пес міг бути у дворі за хатою неподалік від колії. Чомусь уявив собі пса на ланцюгу. Пес цікавить його. Гвбргдтсе встає. Підходить до вікна. Надворі цілком темно. Гвбргдтсе видно лише іскри, що летять з паровоза. Він дивиться ліворуч. У протилежний від паровоза бік. І бачить там дивовижну істоту, що чвалає побіч потяга. Це велетенський пес. Більший за коня. Весь із вогню. Тобто весь чорний, крім силуету, окресленого вогнем. Власне, він окреслений іскрами, схожими на ті, що летять із паровоза. Гвбргдтсе бачить обриси псової голови, вух, очей, зубів, язика, тулуба, хвоста й кінцівок. Пес не біжить землею. Він несеться в повітрі. Проте перебирає лапами, наче по землі. Він біжить дуже швидко. Переганяє потяг. З кожною миттю він усе ближче й ближче. Пес дивиться на Гвбргдтсе. Гвбргдтсе певний, що пес женеться за ним. Він певний, що пес захоче його вхопити, як тільки досягне вікна. Гвбргдтсе обливає холодний піт. Він відхиляється від вікна. Миттю зачинає його. Перевіряє, чи добре зачинене. Спирається спиною на двері купе. За кілька секунд голова пса з'являється у вікні. Пес зазирає в купе. Очевидно, шукає Гвбргдтсе. Здається, він його не бачить. Певно, тому, що в купе темно. Це трохи заспокоює Гвбргдтсе. Він уже не в паніці. Хоч усе ще переляканий. Він знає, що пес може вдертися крізь вікно. Тож вирішує не ворухитися. Він певний, що пес його не помітить. І раптом він уже не в потязі. Він у космічному кораблі. Летить крізь космос. Пес — це сузір'я Пса. Іншими словами, це зоряний пес. Пес, окреслений зорями. Язик звисає йому з рота. Ікла блищать. Зорі піною капають йому з пащі. Це його слина. Пес і далі шукає за Гвбргдтсе. Його лапи ритмічно рухаються крізь простір. Зорі мигають повз космічний корабель, як іскри повз потяг. Деякі попадають псові в рот. Він ловить їх зубами. Він жує їх. Достоту, як мухи.

1994 липень-
серпень 7-8

СУЧАСНІСТЬ

ЛІТЕРАТУРА, НАУКА, МИСТЕЦТВО,
СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ

Журнал видається з 1961 р. (399-400)

Щомісячний часопис
незалежної української думки